

OT NOUN

Otlar shaxslar, hayvonlar, joylar, narsalar, hodisalar va turli- tuman mavhum tushunchalarni ifodalovchi soʻzlar boʻlib, **Who? (kim?)** va **What? (nima?)** soʻroqlariga javob boʻladi.

Sanaladigan va sanalmaydigan otlar

Ingliz tilidagi otlar ham oʻzbek tilidagi kabi oʻzi ifodalagan tushunchaga koʻra sanaladigan yoki sanalmaydigan otlarga boʻlinadi. Baʼzi koʻp maʼnoli otlar bir maʼnosida sanaladigan otlar sirasiga kirsam, boshqa maʼnosi bilan sanalmaydigan otlar qatoridan oʻrin olishi mumkin. Sanaladigan va sanalmaydigan otlar quyidagi xususiyatlari bilan farqlanadi:

Sanaladigan otlar

birlik va koʻplik shakllariga ega boʻladi

birlik yoki koʻplikda kelishiga qarab birlik yoki koʻplik shaklidagi feʼl bilan keladi

birlik shaklida kelganda oldida **a**, **an**, yoki **one** kabi aniqlovchilar boʻlishi mumkin

koʻplik shaklida kelganda oldida **many** yoki **few** aniqlovchilari boʻlishi mumkin

faqat koʻplik shaklida kelganda oldidan **some** aniqlovchisi ishlatilishi mumkin

faqat koʻplik shaklida oldidan **number of** kelishi mumkin

Sanalmaydigan otlar

faqat bir shaklga ega

birlik shaklidagi feʼllar bilan keladi

oldidan **a**, **an** yoki **one** soʻzlari aniqlovchi sifatida kelmaydi

oldidan aniqlovchi sifatida **much** ishlatilishi mumkin

oldidan aniqlovchi sifatida **some** kelishi mumkin

oldidan **amount of** qoʻllanishi mumkin

Muayyan turdagi otlar odatda doim **sanaladigan** bo'ladi. Ularni quyidagi guruhlarga ajratish mumkin:

1. Odam, hayvon, o'simlik, hasharot va ularning qismlarini atovchi otlar:

PEOPLE (ODAM)	ANIMALS (HAYVON)	PLANTS (O'SIMLIK)	INSECTS (HASHAROT)	PARTS (QISM)
a boy (bir) bola	a cat (bir) mushuk	a cactus (bir) kaktus	an ant (bir)	an ankle (bir) to'piq
a girl (bir) qiz	a dog (bir) it	a bush (bir) buta	chumoli a butterfly (bir) kapalak	a bone (bir) suyak
a man (bir) kishi	a horse (bir) ot	a flower (bir) gul	a caterpillar (bir) qurt	a face (bir) yuz
a student (bir) student	a mouse (bir) sichqon	an oak (bir) eman	a fly (bir)	a head (bir) bosh
a teacher (bir)	a tiger (bir) yo'lbars	a potato (bir)	a wasp (bir) ari	a nose (bir) burun
o'qituvchi	a wolf (bir) bo'ri	kartoshka a rose (bir) atirgul	pashsha a mite (bir) burga	an ear (bir) quloq
a wife (bir) rafiqqa	a zebra (bir) zebra	a tree (bir) daraxt	a tick (bir) kana	a wing (bir) qanot
a woman (bir) ayol				

2. Turli shakllarga ega bo'lgan narsa va obyektlarning nomlari:

a ball (bir) to'p	a car (bir) mashina	a mountain (bir) tog'	a street (bir) ko'cha	a lamp (bir) lampa
a building (bir) bino	a door (bir) eshik	a river (bir) daryo	a church (bir)	an umbrella
a house (bir) uy	a window (bir) deraza	a lake (bir) ko'l	cherkov a stadium (bir) stadion	(bir) soyabon a book
a tent (bir) palatka	a shop (bir) do'kon	a valley (bir) vodiya	a tree (bir) daraxt	(bir) kitob a pen (bir) ruchka

3. O'lchov birliklari (uzunlik, maydon, og'irlik, hajm, harorat, bosim, tezlik va boshqalarni o'lchashda ishlatiladigan so'zlar) va tasnif so'zlari (turlarni atash uchun xizmat qiladigan so'zlar). Sanalmaydigan otlar o'lchanishi yoki tasniflanishi mumkin:

an inch bir dyum (2,54 sm.)	a piece bir bo'lak	a cubic centimeter bir kub sm.	a gramm bir gramm
a foot bir fut (30,48 sm.)	a square foot bir kvadrat fut	a part bir qism	a meter bir metr
a type bir tur	a square meter bir kvadrat metr	a degree bir daraja	a pound bir funt
a bit bir chimdim, ozgina	a cubic inch bir kub dyum	a drop bir tomchi	an item bir band

4. Jamiyatdagi tasniflanishga oid otlar:

a family (bir) oila	a tribe (bir) qabila	a city (bir) shahar	a word (bir) so'z	a language (bir) til
a clan (bir) to'da	a country (bir) mamlakat	a state (bir) davlat	a phrase (bir) ibora	

5. Ba'zi mavhum tushunchalarni ifodalovchi otlar:

a help (bir) yordam	an invention (bir) kashfiyot	a rest (bir) hordiq
a hindrance (bir) to'siq	a nuisance (bir) noxushlik	a scheme (bir) chizma
an idea (bir) fikr	a plan (bir) reja	a taboo (bir) tabu/taqiq

Sanalmaydigan otlarni quyidagi guruhlarga bo'lish mumkin:

1. Oziq-ovqat, materiallar va metallar, tabiiy sifatlarni nomlovchi otlar:

OZIQ-OVQATLAR	MATERIAL VA METALLAR	TABIY SIFATLAR
bread	copper	lightness
non	mis	yorug'lik
cake	cotton	darkness
pirog	paxta	qorong'ulik
chocolate	grass	heaviness
shokolad	o't	og'irlik
meat	iron	brightness

go'sht	temir	charog'onlik
spaghetti	rayon	foolness
makaron	cellulosa	axmoqlik va boshqa
spinach	steel	-ness (-lik)ka tugovchi
ismaloq	po'lat	so'zlar
butter	wood	luminescence
saryog'	taxta	miltirash, chaqnash
cheese		adolescence
pishloq		yoshlik; yigitlik va qizlik

2. Suyuqliklar, gazlar va juda mayda qismlardan iborat jismlar:

SUYUQLIKLAR	GAZLAR	MAYDA BO'LAKLARDAN IBORAT JISMLAR
coffee	air	barley
kofe	havo	arpa
milk	carbon dioxide	rice
sut	uglekislotali gaz	guruch
oil	oxygen	sugar
yog'	kislorod	shakar
tea	smoke	popcorn
choy	tutun	brodroq

3. Tillarning nomlari: Arabic, English, Chinese, French, Japanese, Russian, Spanish, Swahili, Welsh, etc.

4. Ko'pchilik *-ing* qo'shimchasi bilan tugovchi otlar. Quyidagilar bundan mustasno: **building, feeling, dealing, wedding, helping** ovqat ma'nosida; **a saving** – iqtisod, lekin **savings** – tejalgan pul; **furnishings**) doim ko'plikda ishlatiladi:

clothing	hiking	trying
kiyim	sayr	urinish
dancing	learning	waiting
raqs	o'rganish	kutish
studying	lightning	smoking
o'qish	chaqmoq	chekish

5. Ko'pchilik mavhum otlar, shu jumladan, **-ness, -**

ance va **-ity** qo‘shimchalari bilan yasalgan otlar mavhum tushunchalarni bildiradi va sanalmaydi:

beauty	selfishness	peace
chiroy	xudbinlik	tinchlik
equality	ignorance	plenty
tenglik	nodonlik	ko‘p
serenity	importance	sanity
osudalik	ahamiyat	sog‘lomlik
happiness	obsolescence	verbosity
baxt	toliqish	sergaplik

Boshqa tillarda sanaladigan ko‘pgina otlar ingliz tilida sanalmaydigan otlar sirasiga kiradi:

advice	furniture	permission
maslahat	mebel	ruxsat
anger	garbage	photography
jahl	axlat	fotografiya va -aphy
applause	harm	ga tugaydigan boshqa
qarsaklar	zarar	otlar
baggage	hospitality	poetry
bagaj	mehmondo‘stlik	nazm, she‘riyat
behavior	information	progress
fe‘l-atvor	ma‘lumot	progres
cash	laughter	publicity
naqd pul	kulgi	oshkoralik
chaos	leisure	rubbish
xaos	bo‘sh vaqt	chiqit, ortiqcha narsa
chess	luck	safety
shahmat va boshqa	omad	xavfsizlik
o‘yin nomlari	luggage	violence
china (dishes)	bagaj	zo‘ravonlik
Xitoy taomlari	melancholy	weather
conduct	melanxoliya	ob-havo
xulq-atvor	money	moonlight
damage (harm)	pul	oy nuri
zarar	news	mud
dirt	yangiliklar (ko‘plik	balchiq
iflos	shaklida, lekin	music
	birlikdagi fe‘l bilan	musiq
	keladi)	

Sanalmaydigan otlar o'lchanganda yoki tasnif qilinganda (turlarga, sinflarga bo'linganda), ularning ko'pchiligidan oldin **of, piece, bit, item** so'zlari kelishi mumkin. Boshqa shularga o'xshash so'zlar ham, sanalmaydigan otlarning ayrimlari bilan qo'llanishi mumkin:

a *slice of* bread, cake, meat
bir bo'lak (parrak) non, pirog,
go'sht

a *bar of* chocolate, candy,
soap

bir bo'lak shokolad, konfet, sovun

a *sheet of* paper, ice

bir varaq qog'oz, bir bo'lak muz

a *blade of* grass, wheat

bir maysa, bug'doy poyasi

a *grain of* rice, barley, wheat
bir dona guruch, arpa, bug'doy

a *lump of* coal, sugar

bir bo'lak ko'mir, qand

a *bit of* paper, metal, wood

bir parcha qog'oz, metal, yog'och

a *piece of*, cake, wood

bir bo'lak qog'paper oz, pirog, taxta

Atoqli va turdosh otlar

Atoqli otlar alohida olingan odamlar, joylar yoki narsalarning nomlaridir. Ular bosh harf bilan yoziladi. Qolgan barcha otlar turdosh otlar hisoblanadi.

George Allen attends **Lakeview College**.

Jorj Allen Leykvyu kollejiga qatnaydi.

Monday, June 15, is Marilyn Morgan's birthday.

Dushanba kuni, 15 iyunda Marilyn Morganning tug'ilgan kuni.

Agar atoqli ot ikki va undan ortiq kishi, joy yoki narsaning nomi bo'lsa, uning oldidan aniq artikl yoki biror aniqlovchi qo'yiladi.

My brother is named Bill Johnson and my cousin is also named Bill Johnson. **The Bill Johnson** who lives across the street from me is my brother.

Akamning ismi Bill Jonson, jiyanimning ismi ham Bill Jonson. Ko'chaning narigi tomonida (mening qarshimda) yashaydigan Bill Jonson mening akam.

Turdosh otlar mavhum va aniq otlarga bo'linadi.

Mavhum tushunchalar fikr va tasavvurlar, hissiyotlar, sifatlar va jarayonlarni nomlaydi: **justice, beauty, happiness, length, weight, classification**. Aniq otlar hissiyotlar orqali to'g'ridan to'g'ri sezish mumkin bo'lgan narsalar yoki jonzoatlarni nomlaydi: **ball, boy, bread, chair, heat, noise, fire, smoke, ice, water** va hokazo.

Jamlovchi otlar

Jamlovchi otlar bir guruh kishilar, hayvonlar, qushlar, hasharotlarni ifodalaydi. Jamlovchi ot harakatning guruh tomonidan birga bajarilayotgani yoki guruhning har a'zosi tomonidan alohida bajarilayotganiga qarab fe'ning birlik yoki ko'plikdagi shaklini oladi.

Ijtimoiy uyushma va guruhlarni ifodalovchi jamlovchi otlardan ayrimlari quyidagilar:

army	clan	chorus
qurolli kuchlar	to'da, guruh	xor
audience	congregation	police
auditoriya	kongregatsiya, to'plangan	politsiya
band	kishilar	team
orkestr	group	jamoal
brigade	guruh	komanda
brigada (komanda)	orchestra	troop
	orkestr	qo'shin

Hayvonlar, qushlar va hasharotlarni ifodalaydigan jamlovchi otlardan ayrimlari quyidagilar:

a herd of cattle, sheep, goats	a hive of bees
mollar, qo'ylar, echkilar podasi	arilar galasi
a flock of birds, chickens	a swarm of ants, bees, flies
qushlar, jo'jalar galasi	chumolilar to'dasi, arilar, pashshalar galasi

Otlarda ko'plik

Ingliz tilidagi aksariyat otlarning ko'plik shakli to'g'ri yo'l bilan yasaladi. Otning birlik shakliga **-s** qo'shimchasi

qo‘shilib, uning ko‘plik shakli hosil qilinadi.

boy – boys book – books pencil - pencils

-s, -ch, -sh, -tch, -x, -z harflari bilan tugagan so‘zlarning ko‘plik shakli **-es** qo‘shimchasini qo‘shish yo‘li bilan yasaladi.

bunch – bunches patch – patches fox – foxes
o‘ram/bog‘(lar) bo‘lak/parcha(lar) tulki(lar)

Eslatma: “**o**” harfi bilan tugovchi ko‘pgina so‘zlarga **-s** qo‘shimchasi qo‘shiladi, biroq quyidagi otlarning ko‘plik shaklini yasash uchun **-es** qo‘shimchasini qo‘shish lozim bo‘ladi:

echo	echo es	potato	potato es
aks-sado	aks-sado lar	kartoshka	kartoshka lar
embargo	embargo es	tomato	tomato es
o	embargo lar	pomidor	pomidor lar
embargo	hero es	torpedo	torpedo es
hero	qahramon lar	torpeda	torpeda lar
qahramon	Negro es	veto	veto es
Negro	habash lar	veto	veto lar
habash			

Ba‘zi otlarga ko‘plik qo‘shimchasi qo‘shilganda muayyan imlo o‘zgarishlari yuz beradi. So‘z oxirida undoshdan keyin kelgan “**y**” harfi “**i**”ga aylanadi va **-es** qo‘shiladi:

baby	bab ies
go‘dak	go‘daka lar
city	city es
shahar	shahar lar
study	stud ies
o‘qish	o‘qish lar

Ba‘zi otlar oxiridagi **-f** yoki **-fe** ko‘plik qo‘shimchasi (**-s/-es**) qo‘shilgach **-ves** ga aylanadi:

-f yoki -ef bilan tugovchi ot	Ko‘plik shakli
calf	calves

buzoq	buzoqlar
elf	elves
elf	elflar
half	halves
yarim	yarimlar
hoof	hooves <i>yoki</i> hoofs
tuyoq	tuyoqlar
knife	knives
pichoq	pichoqlar
leaf	leaves
barg	barglar
life	lives
hayot	umrlar
loaf	loaves
buxanka	buxankalar
relief	reliefs
qutilish	ko'plikda kam ishlatiladi
self	selves
o'zi	o'zlari
shelf	shelves
javon	javonlar
thief	thieves
(o'g'ri)	o'g'rilar
wife	wives
rafiqa	rafiqalar
wolf	wolves
bo'ri	bo'rilar

Lekin roof (tom) – *roofs* (tomlar), *belief* (ishonch) – *beliefs* (ishonchlar), *proof* (dalil) – *proofs* (dalillar), *relief* (qutilish) – *reliefs* (ko'plikda kam ishlatiladi) holatlari ham uchraydi.

Hozirgi ingliz tilida ayrim otlarning qadimgi ingliz tiliga oid ko'plik shakllari hamon ishlatiladi.

man – men	mouse – mice	ox – oxen
kishi(lar)	sichqon(lar)	ho'kiz(lar)
woman – women	louse – lice	goose – geese
ayol(lar)	ablah(lar)	g'oz(lar)
fireman – firemen	child –	foot – feet
o't o'chiruvchi(lar)	children	oyoq(lar)
	bola(lar)	

workman -
workmen
xizmatchi(lar)

tooth - teeth
tish(lar)

Ayrim otlar birlik shaklini saqlagan holda jamlovchi ko'plik ma'nosini bildirishi mumkin.

ANIMALS, BIRDS AND FISH (HAYVONLAR, QUSHLAR VA BALIQLAR)

Mr. Parker hunts (ovlaydi)	{	deer	(bug'u)	
		pheasant	(qirg'ovul)	
		elephant	(fil)	
		duck	(o'rdak)	
He catches (tutadi)	{	trout	(forel)	
		perch	(okun)	
		bluefish	(lufar)	

**TREES AND PLANTS (GRAINS) (DARAXTLAR VA O'SIMLIKLAR
(BOSHOQLI O'SIMLIKLAR))**

The Allens planted (ekdilar)	{	pine	(qarag'ay	
		oak)	
		wheat	(eman)	on their farm this
		corn	(bug'doy)	year.
		sorghum	(don)	(o'z xo'jaliklariga bu yil)
		barley	(sorgoh)	
		(arpa)		

PEOPLE (ODAMLAR)

Everyone – *man, woman, and child* – is affected by air pollution.

Barcha – erkagu ayolu bola – havoning ifloslanishidan zaharlandi.

Student and teacher alike signed the petition.

Talaba va o'qituvchi ikkalasi petitsiyaga qo'l qo'yishdi.

O'zbek tilida otlar ikki va undan katta sanoq sonlardan keyin kelganda ham birlik shaklida qo'llanadi (*o'nta kitob*), lekin ingliz tilida oldidan birdan katta sanoq son kelgan otlar ko'plik shaklida ishlatilishi kerak:

two girls
ikkita qiz
ten books
o'nta kitob

five chairs
beshta stul
seven days
yetti kun

Otlarda egalik kelishigi

Ot turkumiga mansub soʻzlar ikki kelishikdan birida qoʻllanadi: umumiy (common) va egalik (possessive). Umumiy kelishikda otga hech qanday qoʻshimcha qoʻshilmaydi. Egalik kelishigi shaxs yoki narsaning biror kimsaga tegishli ekanini ifodalaydi va **Whose?** (kimning?) soʻrogʻiga javob boʻladi. Otning egalik kelishigi shakli ikki usulda yasaladi:

Birinchi usulida otga **-s** qoʻshimchasini qoʻshiladi va odatda oʻzbek tilidagi **-ning** (qaratqich kelishigi) qoʻshimchasiga mos keladi, masalan:

the girl's bag
qizning sumkasi
the boy's tent
bolaning chodiri

Jack's coat
Jekning paltosi
George's book
Jorjning kitobi

Agar otga koʻplik qoʻshimchasi **-s (-es)** qoʻshilgan boʻlsa, soʻz oxiridagi **“s”** harfidan keyin tutuq belgisi qoʻyiladi. Masalan:

the boys' books
bolalarning kitoblari

-s quyidagi holatlarda ishlatiladi:

1. **-s** odamlar va inson faoliyati bilan aloqador otlarga qoʻshiladi, masalan:

Atoqli otlar:

Abraham Lincoln's speech.
Abraham Linkolnning nutqi.

Shaxslarni nomlovchi otlar:

The girl's dress.
Qizning koʻylagi.

Jamlovchi otlari:

The team's success.
Jamoaning muvaffaqiyati.

Inson faoliyati bilan aloqador otlar

The body's ability.
Tana(ning) qobiliyati.

Geografik nomlar:

Canada's history.
Kanadaning tarixi.

Muassasalarning

The University's budget.
Universitetning byudjeti.

nomlari: The museum's members.
Museyning a'zolari.

2. Vaqtni ifodalovchi ko'hcilik so'zlarning egalik kelishigi **-s** bilan yasaladi, masalan:

a month's pay	two week's vacation
bir oylik ish ish haqqi	ikki haftalik ta'til
a year's work	season's greetings
bir yillik ish	mavsimning ochilishi

3. Ba'zi turg'un iboralar tarkibidagi otlar **-s** bilan birikadi, masalan:

our money's worth	at arm's length
pulumizga yarasha	nariroqda

4. Murakkab hayvonlarning nomlariga **-s'** qo'shiladi, masalan:

a dog's life	the kitten's cry
itning hayoti	mushikchaning yig'lashi
the horse's mane	the cat's meow
otning yoli	mushikning miyovlashi

Qolgan holatlarda otlarning egalik kelishigi **of** predlogi yordamida yasaladi. Bunda o'zbek tilidan farqli ravishda birikmadagi aniqlanmish **of** predligidan oldin, aniqlovchi esa, predligdan keyin qo'yiladi, masalan:

the tires <i>of the car</i>	the roof <i>of the house</i>
Mashinaning balonlari	<i>uyning</i> tomi
the surface <i>of the road</i>	the leaves <i>of the tree</i>
<i>yo'lning</i> yuzasi	<i>daraxtning</i> barglari

ARTIKLLAR ARTICLES

Artikllar mustaqil ma'noga ega bo'lmagan yordamchi so'zlar bo'lib, otlarning aniqlovchisi hisoblanadilar. Ingliz tilida artikllarning ikki turi mavjud: **noaniq artikl** (the